

vv. 672, 1884), *ZRPh.* xxxvii, 670.

Queden dos rebrots transatlàntics, però llur isolament ens indueix a creure que deuen ser supervivència d'algun catalanisme mariner portat allà pels conqueridors murcians o andalusos llevantins: a Bogotà *echar piche* «donde hay varias personas, es empujar hasta desalojar a una más» (Cuervo, *Apunt.*, 662), impresionant coincidència amb el *donar* o *passar pitja* de Mall. i la Garrotxa. W. Retana anota a les Filipines un *picbir* verb defectiu «comprimir, estrujar» comentant-lo com a «barbarismo del llamado *español del Parián*, acaso derivado de *espichar*» (*RHis.* LI, 149), però com que s'oblidà d'explicar-nos aquest altre verb, ens quedem sense saber si l'usen els filipins o és un catalanisme dels mariners de la Tabacalera (l'*español del Parián* és un llenguatge en «castellà bàsic» a la manera del «pidgin English»).

Pitjar té a Ribagorça un duplicat amb fonètica dialectal i sentit una mica esbiaixat, que tira més aviat cap al portuguès-castellà. Com sigui que la -j- intervocàlica resta allà en l'etapa *j* (*puiar* = *pujar*, *roia* = *roja*, *correia* = *corretja*), hem d'esperar que allí respongui a *pi(t)jar* un *pijar* que es reduïa a *piar*. El ribag. *pià* és però 'lligar': així a Sopeira (*CIntLCat.*, 427), «lligar, troçar» a Gavasa (Condd, *BCEC* VI, 195), 'lligar (garbes)' a Benavarri (*BDC* VII, 75). Al país de les fades i de les janes o hamadriades celtoides, l'Alta Ribagorça, em descriuven la cura que apliquen la nit de Sant Joan a l'home *esguinçat*, o sigui 'herniat, trencat': després de passar-lo per l'ascladura d'un roure, faig o freixe badat, a desgrat de les angúnies d'estrenyor, cuitaven tot seguit a *pià* l'arbre migpartit, i així soldaven la tencadura en el ventre de l'home per comunicació dels efluis màgics del seu doble arbori (Espès, 1957). En una escalada de la Maladeta els pireneïstes «puiaven tots *piàts*»; i el matxix benasquès guardava per al bestiar hivernal «gaviells de fulles de freix, *piàts* dam verdiasos de ixalena o de billiguera» (1965), «aixo bidiello yei que *pià*-le el meligo» (Ferraz, pp. 77 i 86). Rohlfis també ha recollit *pià* «atar» a Espès, i Ballarín a Benasc (*Dicc. Pir. Arag.*). Més a Ponent no en tinc notícia, però n'hi pot quedar algun derivat, conforme amb la *pieta* ribag. i navarresa i la *pheya* basca que he documentat més amunt.²

Tramuntant la carena cap al gc.: bearn. *pià* «fixer un objet de façon à l'empêcher de se mouvoir»; i alhora, amb sentit igual al del gall-port. *pejar*, cast. viejo *apear*, i semblant al de *pijar* en Muntaner i OPou: «entraver; enrayer, en parlar d'un véhicule» (Palay); desviant-se un poc més (segurament a través de la idea de 'lligar amb venciell, formar feixos') a La Teste de Buch el gascó atlàntic ens dona «*apià*: ramasser et conserver avec soin» (Moureaux, s. v.); altrament el derivat bearn. *piadère* «système d'enrayage pour les roues» pot haver-se esbiaixat una mica fins a donar *piadera* «barrage construit pour la pêche» en el basc del Ronceal i de la Sule (Azkue), com sigui que tals barratges solen fer-se amb feixos de brancam i ramulla, fermats amb gruixuts venciells o fermes sogues.

A penes cal afegir res més. Sols posar en guàrdia contra meres paronímies. Res a veure no té el cat. *pitjar* amb l'it. *pigiare*, per més que aquest sigui 'esclafar', 'prèmer', 'trepitjar', *pigiarsi* «to crowd, to squeeze», car aquest és un germà del cast. *pisar*, ll. *PINSARE*, *PINSERE*, si bé en la forma derivada *PINSIARE*: però és evident per a tot lingüista que ni -ISA- ni -ISIA- no podien donar -j- ni -tj- segons la nostra fonètica històrica.

D'altra banda els nostres verbs, tan semblants, *pitjar*, *petjar* (*PEDICARE*) i *trepitjar* (originàriament 'premsar' o 'aixafar raïm en el cup', d'un tipus mossarab *TRAPET-IARE*) havien d'entrar quasi forçosament en col·lisió: això explica que *pitjar* hagi pres ocasionalment accs. que corresponen a *petjar*. A gran tort, confusionàriament, encapçala *AlcM* el seu article amb un *pitjar* 'esclafar els raïms', que solament s'assenyala en data recent en algun poble del Baix Berguedà (Gironella, *DAG.*), per més que *AlcM* ho faci extensiu a algunes altres localitats de l'Oest del Principat (I, 1), potser sense observació precisa dels detalls fonètics i semàntics.

Tant se val: aquí tenim el mètode desastrós d'encapçalar articles amb accs. recents i locals, quan responen a un prejudici etimològic dels autors: el ninot posat de cap per avall. D'aquí la desviació en el judici de l'origen: *PEDICARE a despit de la fonètica. Per més que ja s'acosti a la confusió una glossa de Busa-N. «*pitjar* ab peus: calco, pessundo; *pitjada de peu*: vestigium» (estrany això a les *VidesR*, 212r1, on el ms. antic no porta més que *petjada* = *vestigium* o bé *peada*, si bé el ms. tardà B reemplaça aquest un sol cop per *pitjada*). Quant al ribag. *piar* és evident que cal descartar la sospita que pugui sortir d'un metaplasme del llatí *APISCERE*, per més que d'aquest sigui freqüentatiu *APTARE* > cast.-port. *atar*, i a desgrat d'una glossa llatina isolada «*apio*: ligo» (*CGL* VI, 80) a acollir incrèdulament quan era tan fàcil que un copista llegís malament *apto* com a *apio*.

DERIV.: *Pitjada* [«apretada, empenya» Belv.]. *Pitjador* [Lab. 1840]. *Pitjadora*. *Pitjament*. *Pitjarrelles*. *Pitjó* [«paviculum, vectis ligneus» Busa-N., 1507; «picó» Belv.], val. *pitjó* = *picó*, *DFA.*, segons Valoriginer; d'on *apitjonar* id. = *piconar*, *DFA.*; «l *apigónaen*: hi posaven un bon talló de brossa damunt» a la vall de Guadalest (Confrides, 1963). *Pitxoli* (pronúncia apitxada).

Apitjar eiv. «apretar» (PzCabr.): «no vulgueu sebre quina panxa es posaren tots: n'hi havia que ja no podien més, i encara se les *pitjaven* amb sos dits coll endins», «arribaren davant uns penyals molt alts, i sa bruixa *apitjà* una penya roja que sortia més que ses altres: s'obrí una portassa molt grossella» (JoCastelló, *RondEiv.*, 23, 112; «El Pitiuso», 1967, 6). Alí Babà i els Quaranta Lladres! (també en localitats valencianes m'han contat popularment tals històries, com a la gran penya d'Olocou de Carraixet, 1962). Però guardem-nos de lligar això amb el nom del dialecte *apitxat*, i el verb *apitxar* 'parlar apitxat', per més que *AlcM* citi *pitjar* amb aquest sentit a Gandia (§ 5); però com sigui que a Gandia parlen apitxat cal entendre